

Як відбувалася приватизація державних підприємств у Польщі

У серпні 1990 року у Польщі в державній власності перебували майже 8,5 тис. підприємств. Наразі під прямим контролем держави залишилось лише 41 підприємство (працюють – 19 підприємств).

Приватизація і комерціалізація державних підприємств була одним із елементів «шокової терапії» Лешека Бальцеровича. Завдяки широкомасштабній приватизації держава змогла забезпечити надходження до бюджету в дуже складному економічному періоді та позбутися величезного баласту неефективних і неприбуткових підприємств.

Протягом перших п'яти років, до 1995-го, змінено структуру власності 2,2 тис. підприємств, а майже 1,4 тис. найменш

System, що управляє польськими газопроводами).

Комерціалізація дала поштовх до розвитку Варшавської біржі (нині одна з ключових бірж регіону, капіталіза-

Завдяки широкомасштабній приватизації Польща змогла позбутися величезного баласту неефективних і неприбуткових підприємств

Доходи від реструктуризації підприємств Польщі

Період, роки	Кількість реструктуризованих підприємств	Дохід (\$ млрд)
Усього з 1991 до 2015	6003	45,61
2011-2015	28	8,95
2006-2010	260	11,46
2001-2005	499	7,43
1996-2000	1597	14,99
1991-1995	3619	2,79

Джерело: www.msp.gov.pl

перспективних підприємств були ліквідовані. Плани реструктуризації деяких галузей призвели до супротиву робочих колективів, проте процес продовжувався. Найбільша хвиля реструктуризації тривала до кінця 1990-х, коли 80% підприємств були приватизовані, комерціалізовані або закриті. Декілька підприємств, стратегічних для економіки, залишилися під контролем держави (наприклад, Gaz-

ція – 225 млрд євро). При цьому у стратегічних підприємствах, передусім у галузі енергетики і важкої промисловості, держава зберегла контрольні пакети акцій, а для кращого залучення капіталу частина акцій обертаються на біржі. Це стосується, наприклад, PGNIG (польський аналог української НАК «Нафтогаз»), Польської енергетичної групи та інших компаній в галузі енергетики.

У той час спочатку частина акцій підприємств продавалися на біржі, а коли зацікавленість інвесторів ставала високою, держава продавала приватним інвесторам контрольний пакет. Саме так було приватизовано один із найбільших і найстаріших польських банків Bank Pekao.

Вихід на біржу дає можливість залучити приватний, в тому числі міжнародний капітал, що так необхідний державним підприємствам. Станом на друге півріччя 2015 року Польща зберігала міноритарний пакет акцій у 346 підприємствах, а мажоритарний лише у 47, і ці показники постійно зменшуються, оскільки держава продає свою частку в цих компаніях. У більше ніж половині згаданих підприємств держава зберегла менш як 10% акцій.

Частка держави в польських підприємствах

Більше 50 %			Менше 50 %		
підприємство	галузь	частка	підприємство	галузь	частка
LOT	Цивільна авіація	99,82%	PZU SA	Страхова	35,19%
Polish Defence Holding	Оборонна промисловість	84,08%	Polish Armaments Group	Оборонна	34,81%
PGNiG	Енергетика, газ	72,40%	AZOTY	Хімічна	33%
PGE	Електроенергетика	58,39%	KGHM Polish Copper	Металургійна	31,79%
LOTOS	Нафтопереробка	53,19%	PKO BP	Банківська	31,39%
ENERGA	Електроенергетика	51,52%	TAURON	Електроенергетична	30,06%
ENEA	Електроенергетика	51,50%	ORLEN	Нафтопереробна	27%
Jastrzebska Spolka Weglowa	Вугільна промисловість	51,48%			

Джерело: www.msp.gov.pl

До кінця минулого року прибуток держави з продажу майна сягнув більш як 153 млрд польських злотих (PLN) (\$45,6 млрд). До вступу Польщі до ЄС продано вдвічі більше підприємств, порівняно з періодом 2004 – 2015 рр., натомість одержано від їх продажу менше грошей. Отже, найбільші інвестиції надійшли у державу після стабілізації внутрішньої ситуації і забезпечення прав інвесторів відповідно до стандартів ЄС.

Додатково кожного року державна скарбниця Польщі одержує прибуток від дивідендів. Так, у 2015 році сума надходжень від дивідендів перевищила суму надходжень від продажу підприємств у 10 разів, досягнувши рівня 45 млрд PLN (\$12 млрд).

Держава поступово позбувалася великих, часто збиткових, конгломератів. На початку 2000-х у Польщі приватизовано металопереробні заводи, які не витримували конкуренції на ринку і вимагали суттєвої капіталізації. Одним із нових власників «Гути Ченстохова» (металургійний завод) став український «Індустріальний Союз Донбасу» (ІСД). Наприкінці 2000-х продано найбільші суднобудівні заводи (ІСД придбав Гданський завод), що відбулось під тиском Європейської комісії, яка змусила Польщу обмежити неефективну державну допомогу зазначеним підприємствам.

Процес приватизації державних підприємств у Польщі має своїх прихильників і, звичайно, опонентів. Останні часто наголошують на швидкому продажі без

Найбільші інвестиції надійшли в країну після стабілізації внутрішньої ситуації та забезпечення прав інвесторів відповідно до стандартів ЄС

відповідної оцінки вартості, непрозорості процесу та можливих корупційних схемах під час приватизації державного майна.

Приватизація в Україні два роки тому стала одним із пріоритетів Уряду. Для успішного проведення приватизації в нашій країні необхідно змінити переконання суспільства, що держава має бути присутня в усіх галузях економіки і щоденному житті. Функції держави мають обмежуватися загальнодержавними питаннями, такими, як безпека, надання послуг громадянам, створення рівних умов для ведення бізнесу. Зменшення централізованого впливу держави на повсякденне життя за допомогою чи то приватизації, чи то децентралізації, є головною метою реформ в Україні.

*Матеуш БЯЛАС, аналітик Школи управління Українського Католицького Університету
Джерело – www.euointegration.com.ua*

Де взяти 17 мільярдів

«Доходи від приватизації – штука разова: отримав і все». Є така версія. Насправді це не так. Якщо державне підприємство не працює або веде збиткову діяльність, то воно не генерує нічого, крім проблем. Якщо таке підприємство купив бізнес за живі гроші, то, крім плати за об'єкт, бізнес починає інвестувати в куплений актив. Це підприємство починає через досить осяжний період часу генерувати прибуток (або платити ПДВ, податки у фонд оплати праці), наймати працівників, знімаючи тим самим навантаження із соцфондів. Але поки відкладемо вбік доходи майбутніх періодів. Розглянемо сьогоднішній стан речей.

Що ми бачимо в приватизації-2016. Фонду державного майна поставили завдання продати об'єктів на суму 17,1 млрд грн (близько 750 млн дол. США за курсом на момент формування закону про Державний бюджет на 2016 рік). Завдання не виконано. Чому не відбулася велика приватизація Одеського припортового заводу (ОПЗ), енергокомпаній тощо?

На це запитання потрібно шукати відповідь прямо зараз, тому що на 2017 рік заплановано так само 17,1 млрд грн доходів від приватизації та розширений перелік великих підприємств, які підлягають приватизації. І нехитра логіка підказує, що неусунення перешкод, які заважали продавати державні об'єкти у 2016 році, призведе до аналогічної ситуації – відсутності продажів великих підприємств у 2017 році.

Можу запропонувати свою версію відповіді на запитання: велику приватизацію не запускали усім миром. Дії Фонду дуже нагадували біг у мішку зі зв'язаними руками для повноти ефекту. Фонду було запропоновано продавати підприємства, але їх не передавали міністерства, в управлінні яких вони перебувають. Фонду пропонували продавати обленерго дорого, але ніхто не міг гарантувати, якими саме будуть умови їх роботи з огляду на все ще не прийняті законопроекти. Насамперед це законопроекти про виведення низки підприємств зі списку заборонених до приватизації, про приватизацію «Укрспирту», підготовлені Фондом разом з профільними міністерствами. І все це відбувається в умовах проведення АТО, за дорогих імпорتنих енергоресурсів і незрозумілої політики регулятора енергоринку.

Зрозуміло, у цій ситуації Фонд просто зобов'язаний постійно вимагати відповідних дій, у противному випадку йому доведеться розділити з Верховною Радою і про-

фільними міністерствами відповідальність за зрив приватизації-2017.

Що таке 17 мільярдів гривень для державного бюджету 2017 року? Це близько 2,5% доходів бюджету, тобто ДУЖЕ багато. Це – плюс чверть до майбутнього бюджету Збройних Сил, наприклад.

Почну з малопомітного – з малої приватизації (МП), яка є дуже важливою для малого і середнього бізнесу, тому що зараз є рідкісний шанс відносно недорого купувати об'єкти. Згоден, «солодких шматків» залишилося мало після двадцяти років малої приватизації, але вони є, а створений Фондом електронний майданчик з продажу об'єктів МП дає можливість робити вибір із дуже широкого переліку варіантів.

Загалом – усе для покупця. Але результат не дуже вражає в абсолютному вираженні. Чому? По-перше, тому що серед об'єктів МП залишився, за невеликим виключенням, конкретний неліквід – об'єкти незавершеного будівництва, а також давно й безнадійно непрацюючі дрібні підприємства та їхні залишки, а часто і міноритарні частки у цих залишках. Зараз продаються кращі з гірших (із тих, що залишилися).

Ось тут потрібно згадати важливу обставину: Фонд працює виключно в законодавчому полі, а відповідно до законодавства процедура участі у торгах об'єктами МП залишається досить «громіздкою». І Фонд зобов'язаний виконувати встановлені правила. А що на ринку? Фонд виставляє на торги в рамках МП неліквіди, які швидко старіють, а інших об'єктів МП майже не залишилося. При цьому подібні активи можна зараз легко знайти на ринку, коштують вони не дорого, часто навіть дешевше, ніж може зі старту запропонувати Фонд. А процедура купівлі у приватного власника виглядає набагато комфортніше і простіше. Вихід? Очевидно – спрощувати процедуру продажу об'єктів МП і дозволити Фонду знижувати ціну. Наприклад, проводити голландські аукціони (зі зниженням ціни). Неліквід сьогодні мало цікавий, а завтра він буде коштувати не дорожче земельної ділянки, на якій він розташований (у разі якщо права на неї у майбутнього власника будуть разом з об'єктом).

Щоб продавати, треба робити це дуже швидко. Уся процедура має тривати 3-4 місяці, не більше. Потрібно продавати за ціну, яку покупець готовий заплатити. Зловживання? Продаж задешево? Ну, якщо хтось розповість про те, як це зробити на площадці електронних торгів, я із задоволенням ознайомлюся з таким досвідом.

Так, є шанс в 2017 році одержати від МП суму вже не з 7 нулями, а з 8, якщо Фонду нададуть більше свободи в прийнятті рішень. Але, звичайно, основні кошти повинна принести велика приватизація, яку в 2016 році Фонду банально не дозволяли проводити. Наприклад, ОПЗ продати влітку не вдалося. Основних причин дві.

Перша: негативна кон'юнктура на ринку азотних добрив при високій ціні на імпортний газ. Підприємство в такій ситуації, навіть найсучасніше, не зможе досить швидко повернути вкладені в його купівлю кошти.

Друга: для всіх покупців, крім Дмитра Фірташа (і його компаній), ціна придбання ОПЗ автоматично збільшується на майже 300 млн дол. США, тому що близько 252 млн дол. США становить сума боргів, які підтвердив Стокгольмський арбітраж, а решта – борги перед трейдерами і банками. Це без урахування обігових коштів, які знадобляться новому власнику для нормальної роботи заводу (за даними Фонду, радника якого у випадку приватизації ОПЗ є інвестиційний банк UBS).

Пропоную два варіанти вирішення питання. Перший варіант – сподіваючись на зростання ціни, відкласти продаж «на потім». Але в такому випадку треба для перезапуску підприємства знайти ці майже 300 млн дол. США (майже 8 млрд грн, яких у бюджеті немає), ризикуючи знову одержати борги. Другий варіант – продати ОПЗ за ціною, за якою будуть готові купити, розуміючи при цьому, що повна ціна для інвестора складатиметься з двох частин: ціна об'єкта плюс 300 млн дол. США, які покупець повинен заплатити для фінансового перезавантаження підприємства.

Це виглядає дуже спрощено, але краще завод продати й запустити в роботу, ніж гордо чекати, поки підприємство перетвориться на купу металобрухту. Кабмін прийняв рішення виставити ОПЗ на повторний конкурс за набагато меншою стартовою ціною. (Продаж ОПЗ вдруге у грудні 2016 р. не відбувся – *Прим. ред.*).

Також в 2016 році планувалися до продажу державні пакети акцій декількох енергопостачальних компаній (обленерго), а також однієї генеруючої компанії – «Центренерго». Але продажі перенесені на пізніше, мінімум. Причина перманентного перенесення строків продажів? Мабуть, повинна була стояти черга інвесторів, та й участь Deloitte як радника мала посилити інтерес до об'єктів. Але не відбулося в 2016 році – з тих самих причин може не відбутися й у 2017-му, якщо ці причини не будуть усунуті. Річ у тім, що енергокомпанії працюють в умовах регульованих тарифів. Для успішної приватизації цих компаній необхідно прийняти законодавство про стимулююче регулюван-

ня енерготарифів (РАВ-Регулювання – Regulatory Asset Base), а також новий закон про НКРЕКП.

Наразі діючий менеджмент енергокомпаній згідно з опублікованими даними напрошує заборгованість підприємств і не здійснює капіталовкладень у відновлення мереж, тобто ситуація стає напрочуд схожою з тією, що склалася на ОПЗ – борг впевнено росте, що унеможлиблює продаж підприємства дорого.

Саме тут Фонд просто зобов'язаний жорстко розвінчувати «ефективне» управління обленерго. Тому що «розтаскування» енергокомпаній, як свідчить досвід з ОПЗ, призводить до падіння ціни об'єкта під час приватизації.

За таких кроків керівництво Фонду неодмінно одержить інформаційну кампанію проти себе особисто, але в противному випадку Фонд не продасть енергокомпанії за пристойні гроші й не виконає план приватизації-2017.

Ну й наостанок, у багатьох компаній не вирішено питання із землевідведенням. Багато енергооб'єктів «висять у повітрі». Зрозуміло, інвесторам це бравати не додає.

Все так складно? Іншого бути не може, якщо йдеться про продаж працюючих підприємств. Актив повинен приносити інвесторові прибуток, бажаний строк повернення інвестиції обернено пропорційний ризикованості ринку. Хочемо продати дорожче – потрібно зменшувати ризики інвестора.

Є речі, які поки не можна врегулювати – відсутність дешевого газу або вугілля, проведення АТО. Але є обставини, на які Уряд точно може впливати. Наприклад, на інвестиційний клімат, на умови роботи підприємств, які функціонують із регульованими тарифами, зрештою, на темпи передачі Фонду підприємств, які заплановані на приватизацію. На жаль, з осені 2015 року з 253 об'єктів, які мають бути передані Фонду для подальшої приватизації, передані лише 32. І це не говорячи про затягування з переглядом заборон на приватизацію стратегічних підприємств.

Фонд наразі не звертався публічно до Верховної Ради та міністерств із приводу перешкод, створюваних у приватизації. Усі заяви більше схожі на прохання – мовляв, давайте все-таки попрацюємо. Воно й зрозуміло – такі вітчизняні політичні реалії. З іншого боку, без такого публічного конфлікту приватизацію-2017 не виконати, як і не одержати критично необхідних державному бюджету 17 млрд грн».

*Олександр Крамаренко,
головний редактор журналу «Гроші»*

Джерело – dengi.ua, 1 листопада 2016 року